

ROADMAP – askeleet kielitietoisen koulun kehittämiseen

Yleiskatsaus hankkeesta

Hankkeen tavoite

Roadmap-hankkeen tavoite on edistää koulun kielitietoista toimintaa ja jokaisen oppilaan kielellisten taitojen kehittymistä. Hankkeessa kehittyvän tietoisuuden ja osaamisen avulla tuetaan jokaisen oppilaan koulumenestystä sitouttamalla koulu yhteisö opetuskielen oppimisen tukemiseen esiopetuksessa, perusopetuksessa ja toisella asteella. Opetuskielillä tarkoitetaan oppiaineiden opetuksessa ja koulun toiminnassa käytettyä kieltä. Opetuskielen riittämätön osaaminen voi aiheuttaa haasteita oppimiselle oppilaan kielellisestä ja sosioekonomisesta taustasta huolimatta. Siksi jokaisen koulussa työskentelevän on tärkeä tukea oppilaiden oppimista tiedostamalla opetuskiel(t)en merkitys oppimiselle ja ottamalla huomioon eri tiedonalojen kielelliset erityispiirteet jokaisen oppiaineen opetuksessa.

Avainkäsitteet

Opetuskieli / opetuskielet

Kieli tai kielet, joita käytetään eri aineiden opettamiseen. Opetuskieli on tyypillisesti joko suomi tai ruotsi tai muu alueellinen kieli.

Beacco, J.-C., Fleming, M., Goullier, F., Thürmann, E., & Vollmer, H. (2016). The language dimension in all subjects: a handbook for curriculum development and teacher training. Strasbourg: Council of Europe.

Kielellisten taitojen kehittyminen ja kielitietoisuus aineenopetuksessa

Kieli on oppiaineen tiedon ja sisällön käsitteellistämisen väline. Yhtä lailla kieltä käytetään ilmaisemaan itseä 'akateemisella tyyllillä', jota raamittaa tiedonalakohtaiset konventiot ja rekisterit.

Vollmer, H. J. (2006). Language across the curriculum. Strasbourg: Council of Europe.

Tämä on Euroopan nykykielten keskuksen (ECML) rahoittamassa hankkeessa "ROADMAP – askeleet kielitietoisen koulun kehittämiseen" (2017-2019) kehitetty tuote. Euroopan nykykielten keskus on Euroopan neuvoston alainen taho, joka kehittää kieltenopetusta ja kielikasvatusta jäsenmaissaan.

www.ecml.at/roadmapforschools

Yhteistyökumppaneina koko koulu yhteisö

Roadmap-hanke toteutetaan yhteistyössä rehtoreiden, opettajien, koulun muun henkilökunnan, oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Tämä jako ryhmiin ei välttämättä sovellu kaikkiin koulukonteksteihin. Niissä tapauksissa esimerkiksi 'rehtori' voidaan korvata koulun johdolla tai muulla johtavalla henkilöllä tai ryhmällä, jolla on asema koulun johdossa. 'Huoltaja' voi lapsen biologisen vanhemman lisäksi olla esimerkiksi lapsen isä- tai äitipuoli tai laillinen huoltaja. Koulusta riippuen muu henkilökunta kattaa laajasti erilaisia koulussa työskenteleviä henkilöitä koulun siivoojista kirjastonhoitajiin sekä koulun osa-aikaiset työntekijät. He voivat myös olla muita koulun kanssa yhteistyötä tekeviä, koulun ulkopuolella työskenteleviä henkilöitä.

Koko koulu yhteisön kattava toiminta huomioi kaikki yhteisön jäsenet. Tarpeen tullen verkkokyselyn tuloksia voidaan kuitenkin käsitellä kohdistetummin ja siten antaa jäsenille myös ryhmäkohtaista palautetta.

Oppilaiden osallistuminen kyselyyn

Oppilaan osallistuminen edellyttää oppilaan ja huoltajan suostumusta. Huolehdi, että oppilaat palauttavat sinulle huoltajan allekirjoittaman suostumuslomakkeen, jotta oppilas voi osallistua kyselyyn. Koordinaattorin työkalupakista löydät huoltajille lähetettävästä tiedotteesta mallipohjan, jota voit muokata ja hyödyntää oman mielesi mukaan. Nuorempien oppilaiden on suositeltavaa vastata kyselyyn opettajan tai huoltajan avustamana. Koulun olisi hyvä sopia, vastaavatko oppilaat kyselyyn kotona huoltajan ohjauksessa vai koulussa opettajan ohjauksessa. Oppilaille tulee antaa tilaa vastata kyselyyn heidän oman näkemyksensä mukaan, jotta he eivät tuntisi painostusta vastata tietyllä tavalla.

Hankkeen tarjoama tukimateriaali

Roadmapissa on kolme osaa:

1. **Itsearviointityökalu** eli verkkokysely auttaa tarkastelemaan, miten opetuskieleen ja oppilaiden kielellisten taitojen kehittämiseen kiinnitetään huomiota koulun arjessa. Työkalu auttaa kouluja tunnistamaan sekä koulun vahvuudet että kehittämiskohteet. Se koostuu kahdesta osasta:
 - verkkokysely, joka sisältää viidelle eri ryhmälle kohdennettuja väittämiä. Väittämät ja niiden perusteella koostetut tulokset kohdistuvat 9 arviointiteemaan.
 - kyselyn tuloksista koostettu raportti, joka auttaa kouluja tunnistamaan aukkoja tai ristiriitoja eri vastaajaryhmien näkemysten välillä. Raporttia voidaan käyttää virittämään keskustelua koulun toiminnan kehittämistä koulun yhteisissä tilaisuuksissa.
2. **Lupaavia käytäntöjä** kerättiin ympäri Eurooppaa, ja ne on koostettu hakupohjaiseen tietokantaan. Itsearviointityökalun koostama raportti kyselyn tuloksista sisältää linkkejä valikoimaan lupaavia käytäntöjä, joita voidaan soveltaa koulun toiminnassa. Tietokannan tarkoitus on sekä inspiroida käyttäjää uusiin menetelmiin että auttaa koulua laatimaan kyselyssä tunnistettujen tarpeiden pohjalta koko koulu yhteisön osallistavan kielikasvatussuunnitelman.

3. **Koordinaattorin tukimateriaali** koostuu hanketoimintaa tukevista ohjeista, tiedotteista ja lomakkeista:

a) Yleiskatsaus ROADMAP-hankkeesta

Lue tämä saadaksesi yleiskuva hankkeesta. Asiakirjassa esitellään mm. verkkokysely ja siinä käytetyt avainkäsitteet.

b) Koordinaattorin valitseminen

Ota nämä huomioon valitessasi hankkeelle koordinaattoria tai hanketiimiä.

c) Koordinaattorin vaiheistettu muistilista

Nämä asiat huomioimalla toteutat onnistuneen hankkeen.

d) Koulu yhteisön innostaminen

Näitä vinkkejä voit hyödyntää esitellessäsi hanketta koulussasi

e) PowerPoint-malliesitys

Hanke pähkinänkuoressa.

f) Mallikirje huoltajille

Käytä tätä mallikirjettä pohjana tiedotteelle, jossa esittelet hanketta oppilaiden huoltajille.

g) Itsearviointityökalun rakenne ja sisältö

Yleiskatsaus ja kuvaus itsearviointityökalun rakenteesta ja sisällöstä (arviointiteemat ja arvioinnin kohteet).

h) Väittämät

Luettelot rehtoreille, opettajille, muulle henkilökunnalle, oppilaille ja opettajille kohdennetuista väittämistä.

i) Esimerkki palvelun koostamasta raportista

Esimerkki palvelun koostamasta raportista kyselyn tuloksista.

j) Hanke-esite

Yleiskielinen esite, jonka avulla voit esitellä hanketta koulu yhteisölle (rehtoreille, opettajille, muulle henkilökunnalle, oppilaille ja huoltajille).

k) Katsaus hankkeen taustaan

Teoriapohjainen kuvaus hankkeesta ja sen tavoitteista.

Itsearviointityökalun rakenne ja sisältö

Itsearviointityökalu koostuu yhdeksästä arviointiteemasta. Teemojen toteutumista koulun arjessa arvioidaan 32 arvioinnin kohteen kautta, jotka edelleen jakautuvat 112 itsearviointiväittämään. Teemat kytkeytyvät toisiinsa ja ovat osittain päällekkäisiä.

- *Kielitietoisuus*: kieli on opetuksessa oppimisen ytimessä, koulun koko henkilökunta toimii kielellisenä mallina ja oppilaille annetaan riittävän haastavia tehtäviä.
- *Kielitiedon ja kielitaidon kehittäminen*: opettajat kiinnittävät huomiota kielen erityispiirteisiin opetuksessaan, kasvattavat oppilaiden tietoisuutta puhutun ja kirjoitetun kielen eroista sekä edistävät oppilaiden lukemisen/kirjoittamisen ja kuuntelun/puhumisen taitoja.
- *Metakielellinen tietoisuus*: jokaisen oppiaineen opetuksessa huomioidaan oppiaineiden/tiedonalojen kieli ja kehitetään oppilaiden monilukutaitoa. Jokaisen oppiaineen oppitunneilla tutustutaan ja opitaan kieleen liittyviä käsitteitä.
- *Kielen merkitys oppimisessa*: aineenopetuksessa tunnustetaan kielen merkitys ja edistetään oppilaiden kielellisten taitojen kehittymistä. Oppilaiden monikielisyttä hyödynnetään opetuksessa ja oppimisessa ja oppimista edistetään hyödyntämällä aiemmin opittuja tietoja ja kokemuksia.
- *Monikielisuuden arvostaminen*: oppilaiden kaikkea kielitaitoa arvostetaan ja heidän monilukutaidon kehittymistä seurataan. Asenteet ilmenevät kielitietoisten käytäntöjen hyödyntämisenä opetuksessa sekä tapoina pitää monikielisyttä esillä koulussa.
- *Kielenoppimisen edistäminen koulun ulkopuolella*: koulu tukee oppilaiden mahdollisuuksia oppia kieltä ja kehittää kielellisiä taitoja kotona ja koulun ulkopuolella.
- *Koulun monikielisuuden hyödyntäminen*: tietoisuus oppilaiden, henkilökunnan ja perheiden kielistä sekä tietoisuus siitä, miten ja milloin niitä voidaan hyödyntää helpottamaan oppilaan integraatiota kouluyhteisöön.
- *Vasta maahan tulleiden oppilaiden ja perheiden huomiointi*: vasta maahan tulleita oppilaita ja perheitä tuetaan hyödyntämällä yhteydenpidossa kouluyhteisön monikielisyttä sekä tulkkaus- ja käännöspalveluita. Perheitä voidaan tukea esimerkiksi laatimalla keskeiset asiakirjat ja tiedotteet eri kielillä.
- *Ammatillinen kehittyminen*: rakenteet tukevat opettajien ammatillisen kehittymisen suunnittelua ja arviointia, opettajien tietoisuuden ja yhteistyön kehittämistä sekä oppivan yhteisön luomista ja tukemista. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi toimintatutkimus ja yhteisöllinen oppiminen.

Väittämien arvioiminen verkkokyselyssä

Itsearviointityökalussa väittämän paikkansapitävyyttä arvioidaan värijatkumolla:

- **Punainen:** *Hyvin vähän tai ei lainkaan.* Tämä tarkoittaa sitä, että oppilaiden opetuskielen osaamista tukeviin malleihin ja käytäntöihin on kiinnitettävä erityistä huomiota.
- **Oranssi:** Pitää paikkansa *jossain määrin.* Malleja ja käytäntöjä kehitetään, mutta niiden parastaminen vaatii kohdennettua tukea.
- **Keltainen:** Pitää paikkansa *riittävästi.* Malleja ja käytäntöjä hyödynnetään koulun arjessa, ja ne vaativat vain vähäistä lisätyöstämistä.
- **Vihreä:** Pitää paikkansa *hyvin.* Mallit ja käytännöt on sidottu osaksi toimintaa ja näkyvät koulun jokapäiväisessä arjessa. Niitä voidaan käyttää esimerkkeinä muille kouluille.

Tulosten pohjalta laadittu raportti

Koulu saa verkkokyselyn tulosten pohjalta laaditun raportin, jossa on eritelty koulun vahvuudet ja kehittämiskohteet niin yleisluontoisesti kuin spesifimmin kielen erityispiirteiden näkökulmasta.

Tulokset on laskettu eri vastaajaryhmien vastausten keskiarvojen pohjalta ja esitetään seittikaaviona. Arviointityökalu tarkistaa erot myös keskiarvojen välillä, jotta tuloksissa saadaan näkyviin mahdolliset erot eri vastaajaryhmien välillä. Mitä enemmän kyselyyn saadaan vastaajia, sitä luotettavammats tulokset ovat.

Raportti auttaa virittämään keskustelua ja pohdintaa koulun toiminnan kehittämisestä koulun yhteisissä tilaisuuksissa.

Tietosuoja

Euroopan nykykielten keskuksen (ECML) Roadmap-hanke noudattaa EU:n yleistä tietosuojasetusta (General Data Protection Regulation (GDPR)). Siten kaikkea hankkeessa kerättyä aineistoa tulee hyödyntää vain koulun itsearvioinnissa ja on vain sisäiseen käyttöön. Koulut voivat käyttää omaa nimeään tai vaihtoehtoisesti kuvitteellista nimeä. Ylläpitäjillä ja koordinaattoreilla on pääsy vain koulukohtaiseen aineistoon, eivätkä he näe yksittäisten henkilöiden vastauksia.

Lupaavien käytäntöjen ja videoiden saavutettavuus

Osa käytännöistä voi olla julkaistu kielellä, jota ei puhuta omassa kontekstissasi. Käyttämällä selaimena Google Chromea voit hyödyntää selaimen tarjoamaa automaattista kääntäjää saadaksesi käsityksen lupaavien käytäntöjen pääasiallisesta sisällöstä.

Samoin videoiden kanssa voit käyttää YouTube:n automaattista kääntäjää ja vaihtaa tekstitykset kielelle, jota ymmärrät riittävän hyvin.

Käytettyäsi itsearviointityökalua

Tiedottaminen kyselyn tuloksista mahdollistaa antoisan keskustelun koulun toiminnan kehittämisestä. Suosittelemme järjestämään tapaamisia ja keskustelemaan tuloksista kaikkien kouluyhteisön jäsenten kanssa.

Alle on koottu esimerkkikysymyksiä, joita voidaan hyödyntää virittämään keskustelua ja suunnitellessa jatkotoimenpiteitä:

- ✓ Vastaavatko omat näkemyksesi koulun nykytoiminnasta kyselyssä saatuja tuloksia?
- ✓ Jos eivät, niin missä ne eroavat eniten? Mistä erot johtuvat?
- ✓ Nousiko vastauksissa esiin jotain, mihin pitäisi tarttua välittömästi?
- ✓ Millä alueilla koulu menestyi hyvin? Miksi?
- ✓ Millä alueilla ei menestytty niin hyvin? Miksi?
- ✓ Mitä toiminnassa pitäisi muuttaa lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä?

Keskustelutilaisuuksien pohjalta tulisi laatia toimintasuunnitelma, jossa on asetettu tiettyihin ajankohtiin mennessä saavutettavat tavoitteet.

On suositeltavaa tehdä toinen arviointi esimerkiksi vuosi myöhemmin, jotta koulu voi seurata tavoitteiden saavuttamista ja saada tietoa siitä, miten koulu ja koko kouluyhteisö on edistynyt pyrkimyksissään kehittää koulun kielitietoista toimintakulttuuria ja tukea oppilaiden kielellisten taitojen kehittymistä.